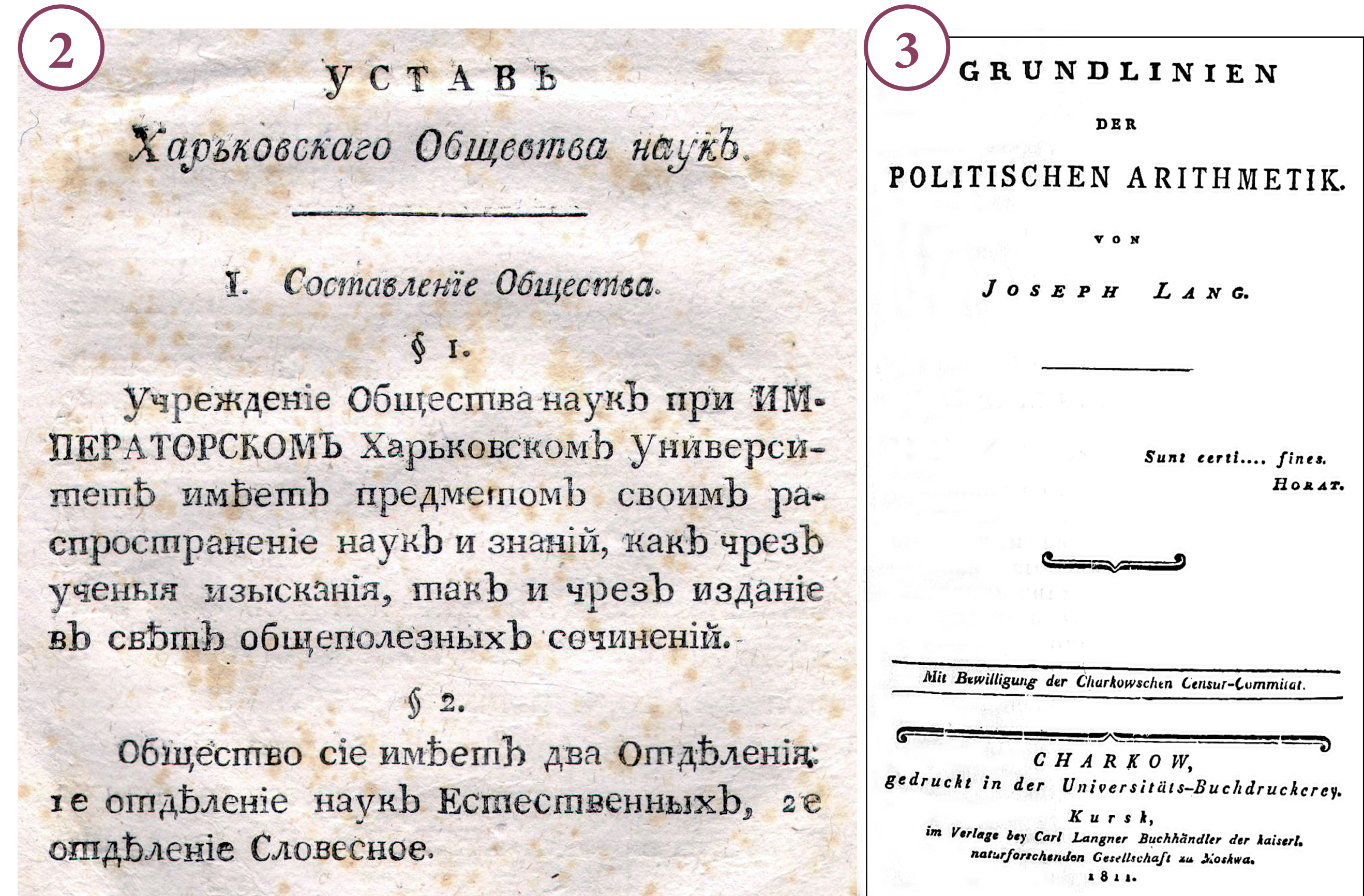

У XVI–XVIII ст. низка видатних українських богословів, мислителів і вчених (Ф. Прокопович, І. Гізель, П. Смотрицький, І. Полетика та ін.) продовжили своє навчання в німецьких університетах. В подальшому вони поширювали отримані знання, підтримували контакти з німецькими просвітниками. Важливу роль у розповсюдженні знань відіграла Києво-Могилянська академія. Її бібліотека комплектувалася протягом двох віків, зокрема німецькими науковими працями.

У науковому житті країни німецькі вчені традиційно брали активну участь на всіх її етапах. За дорученням уряду й Академії наук вітчизняні та іноземні німці-дослідники долучалися до вивчення й опису природи, клімату, корисних копалин нових східних губерній, досліджували економічне становище регіонів і населення (П.С. Паллас, Й.А. Гюльденштедт, А. фон Гакстраузен, П. Кеппен, А. Петцольд, М.Г. Ратке та ін.).

2.

Статут Харківського товариства наук, заснованого при університеті у 1813 р.
Satzung der an der Universität 1813 gegründeten Charkower Wissenschaftlichen Gesellschaft

3.

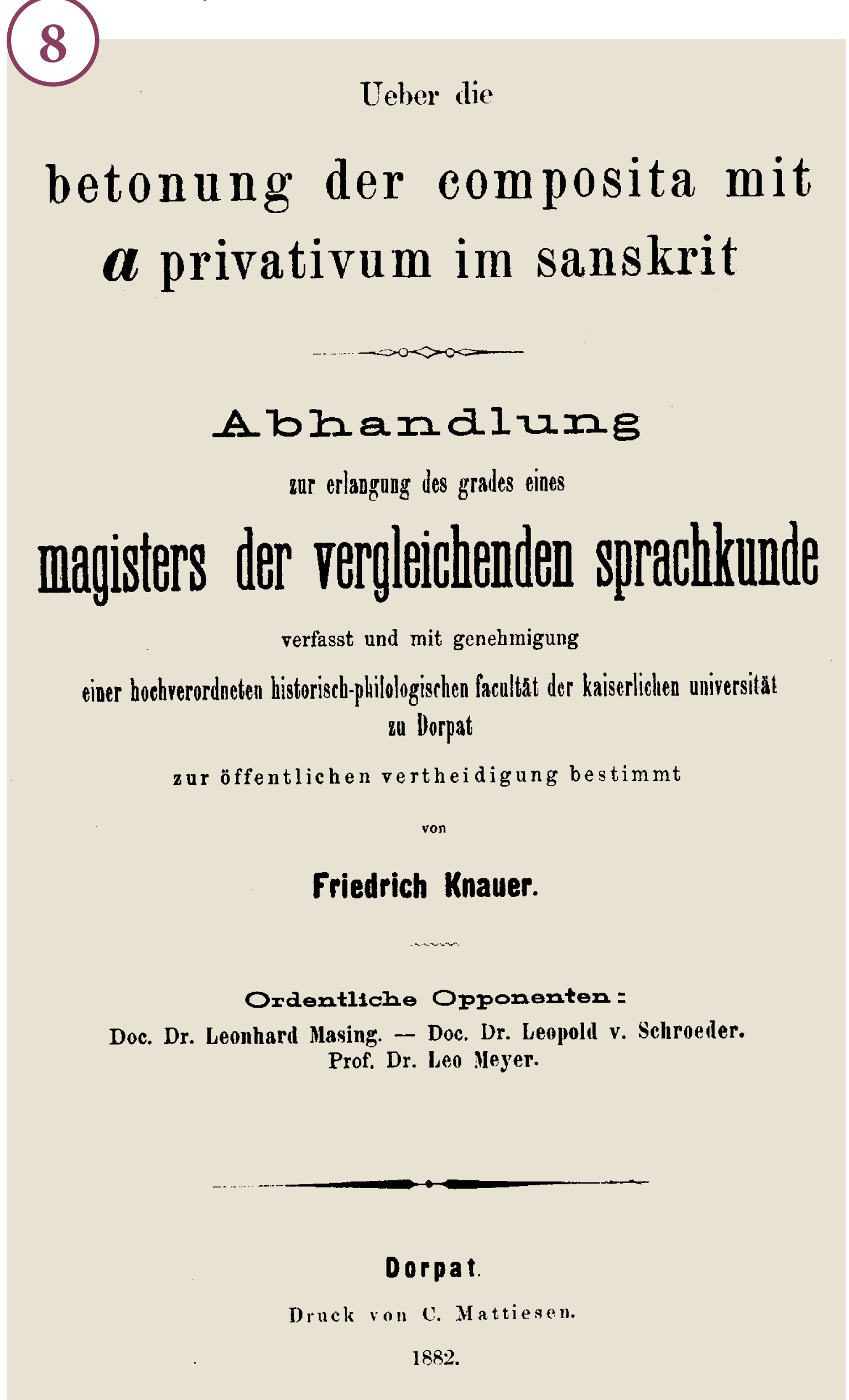
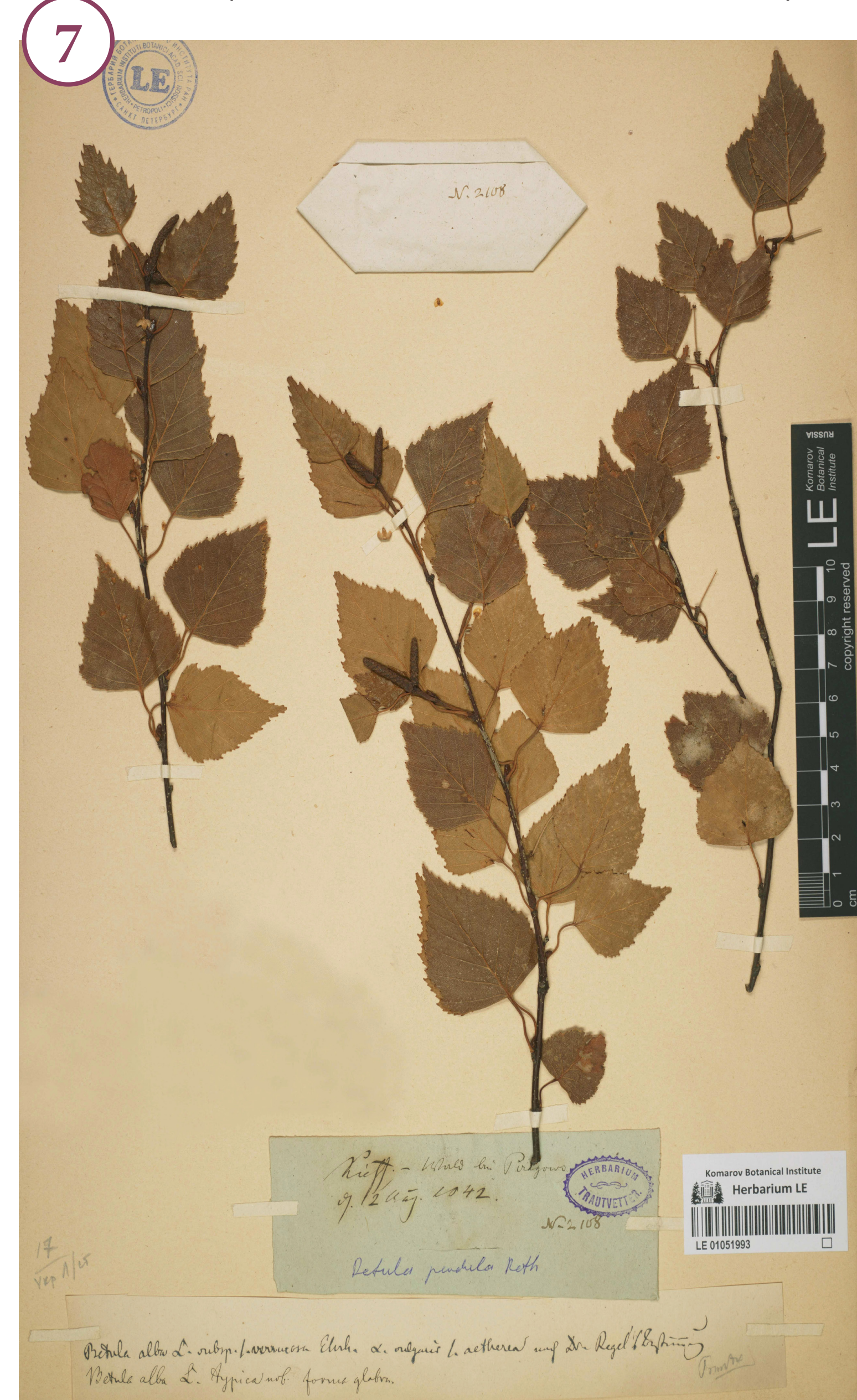
Праця Йозефа Ланга «Основи політичної арифметики». Харків, 1811
Abhandlung von Joseph Lang „Grundlinien der politischen Arithmetik“. Charkow, 1811

Розвитку науки сприяло відкриття університетів у Харкові (1805), Києві (1834), Одесі (1865). До підбору кандидатів для нового університету у Харкові долучилися видатні німці Й.В. Гете (Веймар) і К. Мейнерс (Геттінген). За їхніми рекомендаціями були зараховані вчені Й.Б. Шад, Й.Л.Т. Шнауберт, М. Пільгер, В. Дрейсіг, які прийняли запрошення. Усього за перше десятиліття посади професорів і ад'юнктів зайняли 18 німців. Філософ Шад (1758–1834) привніс німецьку класичну філософію в університетське середовище, сприяв становленню харківської філософської школи. Політеконом Й. Ланг (1775–1820) розробив макроекономічну модель народного господарства (1807–1811), висунув ідею матричних таблиць задовго до їхнього оформлення як матриць соціальних рахунків у 1970-их рр. Його теорія суспільного відтворення стоїть в одному ряді з теоріями Ф. Кене і К. Маркса.

Надалі запрошували вітчизняних учених, що здобули освіту в Дерпті, Москві, Києві, Одесі, Харкові чи за кордоном (Й.Х. Кронеберг, К. Фойгт, В. Надлер, М. Ренненкамф та ін.). Випускник, а згодом професор університету св. Володимира (Київ) М. Бунге (1823–1895) став одним з найавторитетніших економістів країни. Він брав участь у розробці селянської реформи (1861), нового університетського статуту (1863), був міністром фінансів (1881–1886), очолював уряд (1887–1895). Яскравий слід в антикознавстві залишив професор Новоросійського університету (Одеса) Е. фон Штерн (1859–1924). З його ім'ям пов'язаний якісно новий етап у становленні античної археології на території України, створення одеської школи археологів-античників. Він відстоював необхідність переходу від антикварної оцінки археологічних джерел до їхнього використання для розв'язання історичних проблем. Санскритолог Ф. Кнауер (1849–1917), візантолог Ф. Шмідт (1877–1937), зоологи М. Лігнау (1873–1940) й А. Браунер (1857–1941), гідробіолог Д. Белінг (1882–1949), орнітолог А. Шуммер (1857–?) та інші – непересічні особистості з різноманітними науковими інтересами, що зробили свій вагомий внесок в науку.

У міжвоєнний період на промисловій і науковій базі Харкова (столиці Української РСР) успішно розвивалися інженерні науки, проводилися дослідження в області фізики і хімії. Тут у 1932 р. уперше в СРСР групі вчених, серед яких був А. Вальтер (1905–1965), вдалося розщепити ядро атома літію. Учений продовжував розвідки в галузі експериментальної ядерної фізики, створив харківську школу фізиків-ядерників.

Німці-вчені проявили себе у сфері природознавства, суспільних, фізико-математичних, інженерних і медичних наук, суміщаючи викладацьку діяльність з науковими дослідженнями й адміністративними обов'язками. Вони активно брали участь в організації і роботі наукових товариств, засновували нові наукові напрями.

7.

Лист з гербарію фон Траутфеттера, зразки зібрані у Києві. 1842. Ботанічний інститут ім. Комарова РАН, С.-Петербург

8.

Магістерська дисертація Ф. Кнауера із санскритології. Дерпт, 1882

9.

Історик і археолог Ернст фон Штерн. К. Костанді, кінець XIX ст. Колекція Л.М. Іваницького, Одеса. Знавець давнини, фон Штерн викрив підробку століття, придбану Лувром, – «золоту тиару скіфського царя Сайтаферна».

Historiker und Archäologe Ernst von Stern. K. Kostandi, Ende 19. Jh. Sammlung L.M. Iwanickij, Odessa. Als Experte für Altertümer hat von Stern die vom Louvre erworbene „goldene Tiara des Skythenkönigs Saitaphernes“ als Fälschung des Jahrhunderts entlarvt.

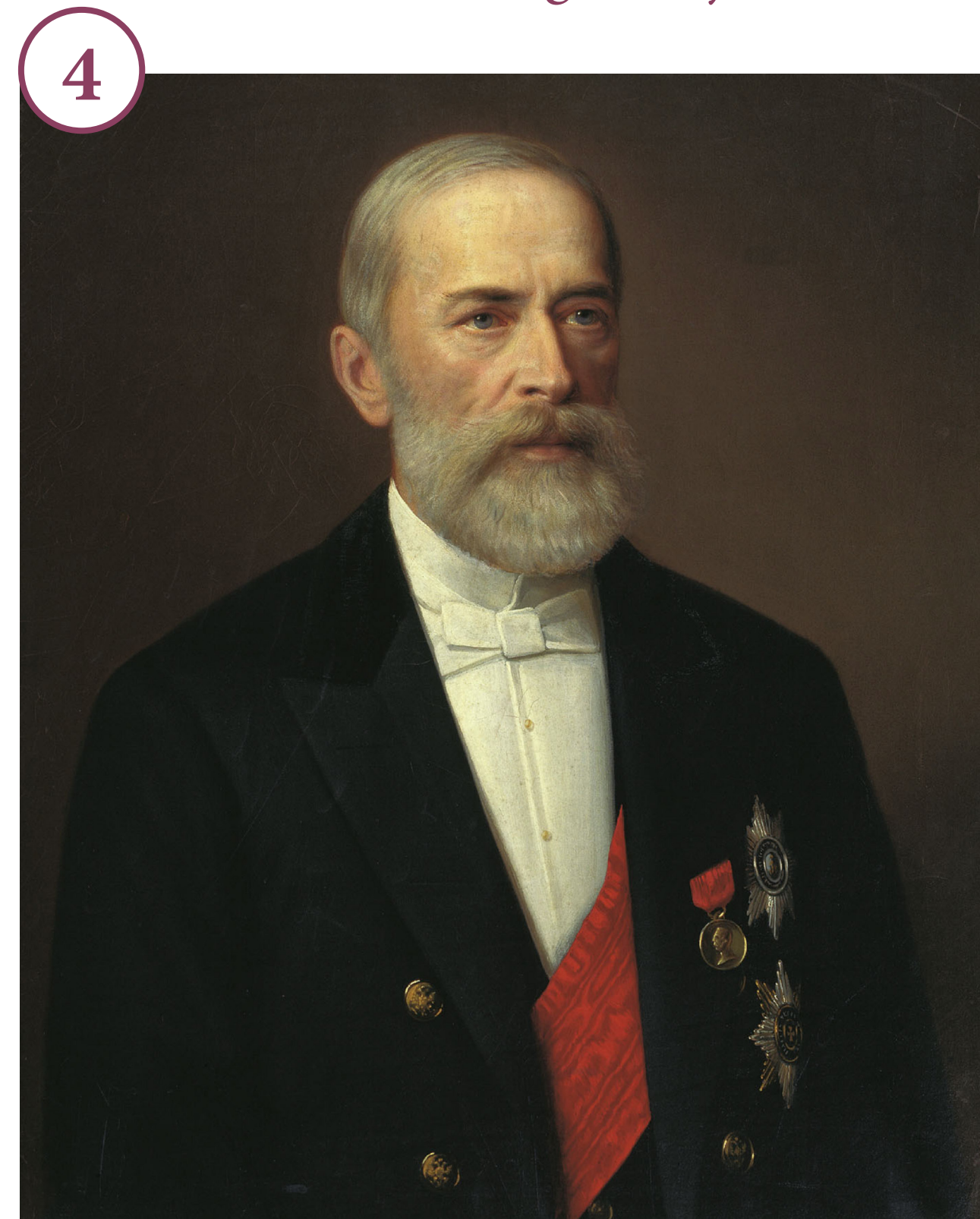
In der Neuzeit (XVI–XVIII Jh.) haben eine Reihe herausragender ukrainischer Theologen, Denker und Wissenschaftler (F. Prokopowitsch, I. Giesel, P. Smotrizkij, I. Poletika u.a.) ihre Ausbildung an deutschen Universitäten fortgesetzt. Dort erworbene Kenntnisse konnten sie im Weiteren nutzen, indem sie die Kontakte mit deutschen Aufklärern pflegten. Eine wichtige Rolle bei der Verbreitung von Kenntnissen spielte die Kiew-Mohyla-Akademie. Deren Bibliothek wurde im Verlauf von 2 Jahrhunderten auch mit deutschen wissenschaftlichen Werken komplettiert.

Am wissenschaftlichen Leben des Landes nahmen deutsche Wissenschaftler traditionell aktiv Anteil. Im Auftrag der Regierung und der Akademie der Wissenschaften haben in- und ausländische deutsche Forscher an der Erforschung und Beschreibung von Natur, Klima, Bodenschätzen der neuen südlichen Gouvernements teilgenommen, untersuchten die wirtschaftliche Lage der Regionen und deren Bevölkerung (P.S. Pallas, J. Gildenstädt, A. von Haxthausen, P. Köppen, A. Petzold, M.H. Rathke u.a.).

Der Entwicklung der Wissenschaften war die Gründung der Universitäten in Charkow (1805), Kiew (1834), Odessa (1865) förderlich. An der Gewinnung von Kandidaten für die neue Universität in Charkow waren berühmte Deutsche wie J.W. von Goethe (Weimar) und Ch. Meiners (Göttingen) beteiligt. Auf ihre Empfehlung kamen und wurden angestellt J.B. Schad, J.L.Th. Schnaubert, M. Pilgert, W. Dreißig. Insgesamt wurden im ersten Jahrzehnt 18 Deutsche als Professoren und Adjunkten angestellt. Der Philosoph Schad (1758–1834) brachte die deutsche klassische Philosophie mit, beförderte das Entstehen der Charkower Philosophieschule. Der Politökonom J. Lang (1775–1820) hat das makroökonomische Modell der Volkswirtschaft ausgearbeitet (1807–1811), entwickelte die Idee der Matrixtabellen (1815) lange bevor diese in den 1970er Jahren als Matrizen für soziale Konten weiterentwickelt wurden. Seine Theorie der sozialen Reproduktion ist den Theorien von F. Quesnay und K. Marx ebenbürtig.

4.

Економіст Микола Бунге. І. Тюрін, 1887. Музей-садиба М. Ярошенко, Кисловодськ
Ökonom Nikolai Bunge. I. Tjurin, 1887. Gedenkstätte N. Jaroschenko, Kislowodsk

5.

Ернст Рудольф фон Траутфеттер (1809–1889) – ботанік, ректор Київського університету св. Володимира (1847–1859). Гравіював Ю. Шюблер, 1889

Ernst Rudolf von Trautvetter (1809–1889), Botaniker, Rektor der St. Wladimir-Universität Kiew (1847–1859). Graveur Ju. Schübler, 1889

Nachfolgend wurden einheimische Wissenschaftler berufen, die in Dorpat, Moskau, Kiew, Odessa, Charkow oder im Ausland ihre Ausbildung bekamen (J.Ch. Croneberg, C. Voigt, W. Nadler, N. Rennenkampf u.a.). Der Absolvent, später Professor der St. Wladimir-Universität (Kiew) N. Bunge (1823–1895) wurde zu einem der namhaftesten Ökonomen des Landes. Er hat an der Ausarbeitung der Bauernreform (1861), der neuen Universitätssatzung (1863) teil genommen, war Finanzminister (1881–1886), Regierungschef (1887–1895). Einen prägnanten Beitrag zur Wissenschaft über die Antike hat der Professor der Neurussischen Universität (Odessa) E. von Stern (1859–1924) geleistet. Sein Namen steht für eine qualitativ neue Entwicklungsetappe der Archäologie auf dem Territorium der Ukraine, dem Aufbau der Odessaer Schule der Antikenarchäologie. Er war ein Verfechter des gebotenen Übergangs von der antiken Bewertung archäologischer Funde zu deren Nutzung für die Klärung historischer Fragestellungen. Der Sanskritologe F. Knauer (1849–1917), der Byzantologe F. Schmidt (1877–1937), die Zoologen N. Lignau (1873–1940) und A. Brauner (1857–1941), der Hydrobiologe D. Beling (1882–1949), der Ornithologe A. Schummer (1857–?) u.a. waren herausragende Persönlichkeiten mit breit gefächerten wissenschaftlichen Interessen, die einen bedeutenden Beitrag zur Wissenschaft erbrachten.

In der Zwischenkriegszeit entwickelten sich erfolgreich auf der industriellen und wissenschaftlichen Basis Charkows (Hauptstadt der Ukraine) die Ingenieurwissenschaften, wurde auf den Gebieten der Physik und der Chemie geforscht. Hier gelang es 1932 erstmals in der UdSSR einer Gruppe von Wissenschaftlern zu der A. Walter (1905–1965) gehörte, den Kern eines Lithiumatoms zu spalten. Er setzte seine Forschung in der experimentellen Kernphysik fort, begründete die Charkower Schule der Kernphysiker.

Deutsche Wissenschaftler haben sich auf den Gebieten der Physik, Mathematik, der Natur-, Gesellschafts-, Ingenieurwissenschaften und der Medizin bewährt, nahmen neben Lehr- und Forschungs- auch administrative Aufgaben wahr. Sie nahmen aktiven Anteil an der Gründung und Tätigkeit wissenschaftlicher Gesellschaften, begründeten neue Forschungsbereiche.

7.

Лист з гербарію фон Траутфеттера, зразки зібрані у Києві. 1842. Ботанічний інститут ім. Комарова РАН, С.-Петербург

8.

Магістерська дисертація Ф. Кнауера із санскритології. Дерпт, 1882

9.

Історик і археолог Ернст фон Штерн. К. Костанді, кінець XIX ст. Колекція Л.М. Іваницького, Одеса. Знавець давнини, фон Штерн викрив підробку століття, придбану Лувром, – «золоту тиару скіфського царя Сайтаферна».

Historiker und Archäologe Ernst von Stern. K. Kostandi, Ende 19. Jh. Sammlung L.M. Iwanickij, Odessa. Als Experte für Altertümer hat von Stern die vom Louvre erworbene „goldene Tiara des Skythenkönigs Saitaphernes“ als Fälschung des Jahrhunderts entlarvt.

Йоганн Баптист Шад – професор Харківського університету (1804–1816). 1803. Гравіював Ф.В. Неттлінг, Ерфурт
Johann Baptist Schad, Professor der Universität Charkow (1804–1816). 1803. Kupferstich F.W. Nettleing, Erfurt

6.

Історик В. Надлер (1840–1894), випускник Харківського університету, професор Харківського, потім Новоросійського університету. Гравіював Б. Пуц, 1894
Historiker W. Nadler (1840–1894), Absolvent der Universität Charkow, Professor der Charkower, danach der Neurussischen Universität. Graveur B. Puz, 1894

6.

